

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-34>

**THE ROLE OF HUMANITARIAN EDUCATION
IN THE FORMATION OF NATIONAL IDENTITY
IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR
AND EUROPEAN INTEGRATION**

**РОЛЬ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Lozovyi V. S.

*Doctor of Historical
Sciences, Professor,
Chief Researcher,
National Institute for Strategic Studies,
Kyiv, Ukraine*

Лозовий В. С.

*доктор історичних наук, професор,
головний науковий співробітник,
Національний інститут
стратегічних досліджень
м. Київ, Україна*

Події російсько-української війни засвідчили важливість проблеми національної ідентичності суспільства. Значний негативний вплив на формування української політичної нації мали: відсутність єдиного простору історичної пам'яті та мовно-культурного простору, як основи загальноукраїнської національної ідентичності. Зазначене призвело до виокремлення та консервування в українському суспільстві певних сегментів з різними ідеалами та цінностями, що давало можливість маніпулювати історичною пам'яттю та мовним питанням, використовувати їх у політичній боротьбі з метою розколу суспільства, а також призводило до формування сепаратистських настроїв.

Міжнародна демократична спільнота декларує відповідальність гуманітарних наук у просуванні ідеалів свободи, розумінні довгострокових процесів, формуванні критичного мислення, їх історичне завдання в боротьбі з ксенофобією, нетерпимістю та фундаменталізмом [1].

Оскільки формування національної ідентичності розглядається як провідний національний інтерес, що в свою чергу визначає політику та дії держави, значна увага має приділятися викладанню суспільних наук як проблемі національної безпеки. Вивчення сучасних міжнародних відносин, особливо ж у Центрально-Східній Європі, дає підстави стверджувати, що саме «історія» часто розглядається як проблема безпеки країн. Питання про спільну «історичну спадщину» є важливим у міждержавних дипломатичних відносинах регіону. Історичні прецеденти висуваються як такі, що легітимізують політичні дії тієї чи

іншої сторони. Так, Росія історичними аргументами обґрунтовує війну проти України, намагається довести своє «історичне право» на українські території [2].

Зважаючи на розвиток подій в Україні, коли російській пропаганді вдалося нав'язати частині населення сепаратистські погляди, антиукраїнські історичні стереотипи, подаючи препаровані факти минулого, бачимо наскільки важливе місце займають історична та філологічна освіта, мовна політика та політика історичної пам'яті.

До Революції Гідності, вагомою проблемою, стало звуження простору вживання української мови, ослаблення її ролі як державної у частині українських регіонів. Ставлення до української мови, українського контексту у багатьох навчальних закладах часто було формальним. Спостерігалася тенденція погіршення якості викладання української мови та літератури в школі. Оскільки мова акумулює впродовж століть створювану систему суспільно-духовних цінностей і формує національну картину світу, передає новим поколінням ключові уявлення про нашу національну ідентичність, проблеми збереження єдиного культурно-історичного простору, що об'єднує народи України, поширення української мови як мови міжнаціонального спілкування надзвичайно актуальні.

Велике значення у створенні єдиного простору історичної пам'яті та поширення української мови мають курси викладання гуманітарних наук у навчальних закладах.

Важливою тенденцією розвитку сучасної системи освіти України є прагнення до гармонізації з міжнародними освітніми стандартами як запоруки формування єдиного вітчизняного освітнього простору та інтеграції у європейський та світовий освітні простори. В умовах університетської автономії та свободи академічного вибору змісту освіти одним з ризиків вищої освіти є можливість звести до мінімуму гуманітарні курси, зокрема, історію України, інші суспільствознавчі дисципліни. Ще до проведення реформи, важливою проблемою вищої освіти, що викликала гостру тривогу, було «вимивання» з навчальної підготовки фахівців у ВНЗ (особливо природничо-математичного профілю) гуманітарної складової. Результатом цього процесу стала нездатність частини молодих фахівців адекватно розуміти суспільні зміни та проблеми, що виникають в країні, займати активну громадянську та державницьку позицію. Не слід забувати, що Україна є пострадянською, постколоніальною країною, котра зазнала потужної політики русифікації. І зараз Росія, в умовах війни, активно поширює ідеї «руського міра», що суперечать принципу єдиної соборної України і спрямовані на деструкцію держави. Тому питання побудови ідентичності має бути важливим серед завдань вищої школи. Орієнтуючись на кращі західні освітні моделі, слід не забувати про особливості становища України. Гуманітарна освіта не існує окремо від

політичної та суспільно-історичної реальності. Специфіка української ситуації в умовах війни не дозволяє механічно переносити на її систему освіти всі принципи західного навчального процесу, а вимагає посилення громадянської та патріотичної складової.

Оскільки значний ідеологічний потенціал впливу на свідомість має мова, саме на маніпуляції мовним питанням у своїй гуманітарній політиці зробила вагомий акцент пропаганда РФ. На тлі демагогічних заяв щодо «утисків» російської мови в Україні, на тимчасово окупованих РФ територіях відбуваються масштабні заходи по деукраїнізації освіти та усього мовного простору. Витіснення української мови та запровадження єдиної російської мови, (яку і раніш ніхто не утискував) [3], має на меті не так захист мови, як опанування інформаційними потоками, носієм яких вона є. У даному випадку повна русифікація – це ідеологічна боротьба за монопольну подачу інформації і впливу на свідомість.

Мовну проблему в Україні актуалізувало ухвалення Закону «Про освіту». З огляду на демарші деяких сусідніх країн з приводу мови викладання у навчальних закладах національних меншин, величезне значення має продумана зважена позиція української держави щодо викладання українською мовою, суть якої в проведенні більш активної мовної політики в регіонах компактного проживання національних меншин [4].

У контексті реалізації мовної політики та освіти національних меншин необхідно розробити та широко впроваджувати інноваційні проекти багатомовної освіти в українських навчальних закладах, які б сприяли вивченню та збереженню рідної мови учнів, засвоєнню державної, кращій інтеграції національних меншин в український соціокультурний простір.

Дієвим механізмом консолідації суспільства та зміцнення держави буде формування нової системи історичної освіти в Україні. Її осереддям має стати наратив, який би сприяв нівелюванню суперечностей між різними регіонами та різними сегментами українського суспільства і однаково викладався б у всіх регіонах України.

В умовах війни РФ проти України одним з головних завдань освітньої політики має стати формування в учнів та молоді суспільно-державних цінностей як ідейного підґрунтя української громадянської ідентичності. Це сприятиме цементуванню української політичної нації, сталому розвитку держави. Формування громадянської ідентичності української молоді має бути невід'ємною складовою процесів розбудови держави і розвитку суспільства. Важливим завданням є поглиблення інтеграції гуманітарного аспекту освітньої політики з державною культурною, інформаційною та іншими напрямками політики.

Література:

1. Conférence mondiale des humanités Liège, Belgique, du 6 au 12 août 2017 Document final Un nouvel agenda pour les humanités au XXIème siècle. URL: [Http://www.cipsh.net/upload/userfiles/ISSCCIPSH%20Joint%20Symposium%20Statement%20of%20Outcomes.pdf](http://www.cipsh.net/upload/userfiles/ISSCCIPSH%20Joint%20Symposium%20Statement%20of%20Outcomes.pdf)
2. Історія і Путін: чому розплата невідворотна. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/putin-istoriya-perekruchuvannya-rozplata/32064989.html>
3. Російськомовні українці не відчують жодних утисків чи переслідувань, – опитування. URL: https://lb.ua/society/2023/06/13/560268_rosiyskomovni_ukrainsi.htm
4. Державна мова і мови меншин: поважаймо права одне одного! URL: https://lb.ua/blog/vitaliy_skotsyk/377663_derzhavna_mova_i_movi_menshin.html

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-35>

THE ESSENCE OF MANIPULATIVE BEHAVIOR AND MEASURES FOR ITS LIMITATION

СУТНІСТЬ МАНІПУЛЯТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ЗАХОДИ З ЇЇ ОБМЕЖЕННЯ

Melnyk O. V.

*PhD in Economics,
Associate Professor of the Department
of Social Security and Personnel
Management*

Vozna L. B.

*PhD in Economics,
Associate Professor of the Department
of Social Security
and Personnel Management
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine*

Мельник О. В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри соціального
забезпечення та управління
персоналом*

Возна Л. Б.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри соціального
забезпечення та управління
персоналом
Львівський національний
університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Розуміння та боротьба з маніпулятивною поведінкою має велике значення для забезпечення здорового та етичного середовища, де кожна особа має можливість розвиватися і вільно виражати себе.

Маніпулятивна поведінка – це спроба отримати вигоду або вплив на іншу людину, використовуючи різні підступні або нечесні методи. Це